

Historische Kring Maarssen

Wilt U...

- een huis, bungalow, flat of boerderij kopen?
- een taxatie laten verrichten door beëdigde taxateurs?
- een passende verzekering sluiten?
- een financiering of hypotheek nemen?
- of alleen een persoonlijk advies over deze zaken?

**Makelaars en taxateurs
erkend assurantie agenten**

bel dan:

Maarssen, Raadhuisstraat 21 a
Telefoon 03465 - 2079/4644

Loenen a/d. Vecht, Brugstraat 6
Telefoon 02943-3944

radio- en tv - speciaalzaak

B. Huis in 't Veld - Diependaalsedijk 1

Maarssen - Telefoon 03465 - 2081

**Goud en zilver kopen
is een kwestie van
vertrouwen!**

**KIES DAAROM:
JUWELIER - HORLOGER**

Kaatsbaan 28 - Maarssen - Telefoon 03465 - 1806

Orgaan van de „Historische Kring Maarssen“

(Opgericht 11 sept. 1972, goedgekeurd bij k.b. van 25 april 1973)

Bestuur

Drs. D. Dekker, voorzitter
D. v. d. Berg, secretaris
Bloemstede 451, Maarssen
tel.: 03465-2401
N. v. Tricht, penningmeester
giro: 2907376

Mevr. A. H. Hogenhout-Hofman
J. H. Witte
A. de Zwart
Mevr. J. G. Zwijs-Brink

Redactie

D. Dekker, J. N. Servaas en J. H. Witte
Redactie-administratie: D. v. d. Berg, Bloemstede 451, Maarssen,
tel.: 03465-2401.

Boerekermis 2

- 123 Daar kreeg ik bij geval de kaatsbaan in mijn oog
D'een boog en kromde 't lijf, een ander hijgde en vloog
Zijn eige schaduw na, en kruiste heene en weder.
- 126 De kaatsbal rijst om hoog, en daalt weer schielijk neder
Maar weinig denkt de jeugd, bij 't vliegen van den bal
Hoe dat haar leven strekt een speeltuig van 't geval,
Een kaatsbal van 't geluk, maar... zangster staak uw preeken
- 130 Een ander stoor' de vreugd, en geessel' de gebreken.
Daar zag ik op den grondt een rij van kegels staan.
Men wedt, men schreeuwt en werpt de munten door de baan
De jongen schudt zijn beurs en spilt de zilvre schijven
Zo lang vergadert met zijn meesters vee te drijven
- 135 De knopen uit de broek, getrokken van 't hemt:
't Is al verloren. Goôn! hoe is zijn hart beklemt!

Lucas Rotgans, die in zijn inleiding schreef: "Mij lust het jaarfeest van de buurt eens af te maalen", heeft vooral met bovenstaande regels de indruk gewekt, dat hij in 1708 niet zo maar een kermis, maar de Maarssense kermis in het bijzonder heeft afgeschilderd ("af te maalen"). We komen hieronder daarop terug. Eerst willen we enige aantekeningen maken bij bovenstaande regels.

Regel 127 t/m 130. De dichter veronderstelt dat de jeugd bij het spel niet beseft dat "het geval" (= geluk, toeval) zowel

in het leven als in het spel een grote rol speelt. Maar hij vindt deze wijsgerige wending in zijn gedicht, dat tot vermaak diende, niet op zijn plaats en daarom verzoekt hij zijn zangster (muze, regel 129), die hem tot deze wending inspireerde, een ander op te dragen te gaan preken.

Regel 133 t/m 136. Om deze regels te begrijpen, moet men weten hoe de jongens gekleed gingen. De dichter beschrijft de kleding in de volgende regels:

"De knaapen, die hun tijd in 's meesters dienst besteedden,
Verscheenen aan heur zij (van de meisjes) versiert en opgeschikt
Met broeken om de kuit met linten toegestrikt.
Het hemt blonk om den hals met twee paar zilvre knoopen
De hemtrok glat geperst, en aan de borst half open,
Was voor en op de mou met passement bezet
Een ander vrijer droeg een saaje wambas, net gesneden naar de kunst".

Een hemdrok was een soort jas, in ieder geval een kledingstuk dat over het hemd werd gedragen. Passement is boordsel als versiering van de mouw. Een saaje wambas is een wollen wambuis. Belangrijk zijn voor ons bij deze beschrijving de "twee paar zilvre knoopen", waarvan in de regels 134 en 135

gezegd wordt, dat de kegelende jongen ze verspeelt (verspilt) en dat hij ze eerst verdiend (vergaderd = verzameld) had door bij de boer het vee te drijven. Het kegelspel was een gokspel dat in vele dorpen verboden was!

De Kaatsbaan bij Rotgans de Maarsse *Kaatsbaan?*

Niet in elk dorp werd kermis gehouden. Meestal trokken bewoners van omliggende dorpen naar het grotere dorp waar wel kermis werd gevierd. Zo gezien, mogen we veronderstellen dat Rotgans als bewoner van Cromwijck, met het woordt buurt doelde op enige dorpen, waarvan Maarssen de grootste was en waar, zoals vele geschriften getuigen, al eeuwenlang een jaarfeest wordt gehouden.

Dat Maarssen althans in 1748, veertig jaar na "de Boerekermis", groter was dan Breukelen, lezen we in het 12de deel van de "Hedendaagsche Historie of tegenwoordige staat van alle volken", uitgegeven bij de weduwe Isaak Tirion te Amsterdam in 1772. Breukelen dat in 1672 meer van de Fransen had geleden dan elk ander Vechtdorp, telde in 1748 slechts 89 huizen, terwijl Maarssen zeer volkrijk wordt genoemd en met het aangrenzende Maarsseveen meer dan 300 huizen telde.

In de marge voor de regels waarin Rotgans het kaatsspel beschrijft, staat met hoofdletters: "De Kaatsbaan"! In de huidige Kaatsbaan zou het spel niet gespeeld kunnen worden, althans niet volgens de Reglementen van de Nederlandse Kaatsbond. Het veld zou dan minstens 30 m breed en 62 m lang moeten zijn. Nu zal men het spel in 1708

wel anders gespeeld hebben. De tekst verschaft ons daarover weinig informatie. Maar de Kaatsbaan was in ieder geval breed genoeg. Op een kaart van Colon van 1660 zien we dat de Kaatsbaan, behalve aan het begin, bij de brug, aan de Westzijde (kant van de Herengracht) geheel onbebouwd was en aan de Oostzijde voor het grootste deel. Het gedicht is van 1708 en de huizen aan de Westzijde werden gebouwd omstreeks 1720, zoals twee gevelstenen nu nog laten zien. Wat de Westzijde betreft dus geen bezwaar voor een kaatsspel in 1708. Maar aan de Oostzijde was het anders! Het is waar dat de huidige huizen aan die kant eerst in 1869 werden gebouwd. Maar eerder had ook niet gekund. Ze staan nu immers op grond dat oorspronkelijk tot de tuin en boomgaard behoorde van de 17de eeuwse huizinge en hofstede "Den Omme-loop, ook wel Hoornoord genoemd". In 1696 betwistte de Schout van Maarsseveen, de verplaatsing van de schutting naar het gebied dat volgens hem tot Maarsseveen behoorde.¹⁾

In de stukken hierover spreekt men over de Diependaalse Dijk en over de Achterdijk of Wagenweg. Met betrekking tot de schutting wordt de naam Diependaalsche Dijk gebezigd;

dit houdt zeer waarschijnlijk in, dat de Kaatsbaan vroeger die naam droeg tot 1720, toen men door de bouw van de huizen aan de Westzijde behoefte gevoelde met een naam het oude kaatsspel te memoreren, het spel dat gezien het bovenstaande gespeeld zal zijn ten westen van de tegenwoordige drukke winkelstraat. Over Hoornoord schreef Pas-toor Rientjes een klein artikeltje in Niftarlake, jg. 1944-45, pagina 2. In 1883 wordt het huis betrokken door de Zusters van O. L. Vrouw, die tot dat jaar op Endelhoven hadden gewoond. Sinds enige jaren doet het verbouwde huis dienst als Hotel en Restaurant

"De Nonnerie".

Dick Dekker.

1) Jac. Zwarts - Portugeesche Joden te Maars-sen en Maarsseveen in de 17e eeuw in Jaar-boekje Niftarlake jg. 1922 p. 51.

Een Nieuwjaarsrede in 1923

Wij verplaatsen ons in gedachten naar de eenvoudig ingerichte raadzaal van het gemeentehuis te Maarssen, boven de toenmalige O. L. School aan de Breedstraat, hoek Raadhuisstraat.

Op 9 februari 1923 kwam de Maarssense Raad bijeen, in welke vergadering de Burgemeester, de heer M. H. Eggink, de nieuwjaarsrede uitsprak.

Wie was burgemeester Eggink? Geboren 2 april 1883 te Hoofddorp in de Haarlemmermeer, waar zijn vader als secretaris der gemeente fungeerde, koos hij een loopbaan bij de gemeente-administratie. Hij verwierf de akte van bekwaamheid in dit vak en bovendien de akte MO-Staatsinrichting. Hij werd benoemd tot secretaris der gemeente Diepenveen (Ov.) en in 1911 van Maarssen en Maarsseveen en was van 1922 tot zijn overlijden in 1939 burgemeester der gemeente, als opvolger van burgemeester S. I. Cambier van Nooten.

Van burgemeester Eggink kan men ongetwijfeld zeggen, dat hij leefde voor zijn werk. Hij was doorkneed in het staats- en gemeenterecht, leidde op voor het examen G. A., eiste veel van zijn leerlingen - volontairs tot secretaris -, hetgeen hen in hun verdere loopbaan ten goede kwam.

Eggink was een knap administrateur, bezat naast een voortreffelijke typisch ambtelijke

stijl een bijzonder fraai handschrift. Hij was niet alleen de man met grote wetenschappelijke, doch ook en vooral een bekwaam bestuurder. Zijn kwaliteiten op dit terrein waren ook buiten zijn gemeenten bekend en werden zeer gewaardeerd.

Onder zijn bewind en door zijn grote stuwkracht werd het Huis ten Bosch, aan de Vecht gelegen, aangekocht en na enige verbouwing tot gemeentehuis bestemd, werd de woningbouw aan de Straatweg (Friezenbuurt) tot stand gebracht, de brandweer gereorganiseerd, de algemene begraafplaats aangelegd, terwijl hij zijn krachten gaf aan de stichting van de "Drinkwaterleiding N. W. Utrecht", zodat o. a. ook de gemeente Maarsseveen van goed drinkwater werd voorzien.

Eggink was met recht, wat men noemt "de" Burgemeester. Dikwijls konden de burgers hem door het dorp zien lopen. Men zag graag, dat de "eerste burger" zich in het publiek vertoonde. Plaatselijke toneelvoorstellingen en andere manifestaties op cultureel gebied werden door hem, vergezeld door zijn vrouw geregeld bezocht. Gezegd mag worden, dat Eggink populair was bij de bevolking. Niets was hem te veel, om capabele mensen de helpende hand te bieden.

Na een langdurige ziekte beëindigde de dood op 24 mei 1939 een werkzaam en produktief leven. Eggink heeft in die tijd onmiskenbaar

O.L. School Breidestraat, Maarsse.

een stempel gedrukt op het bestuur van Maars-
sen en Maarsseveen.

Keren wij terug naar de raadsvergadering van 9 februari 1923! Burgemeester Eggink, een uitstekend voorzitter, die de discussies tot de hoofdzaken wist te beperken en met recht leiding gaf, begon dus aan zijn nieuwjaarsrede. Destijds telde de raad zeven leden, een klein gezelschap, want de gemeente telde dan ook $\pm$ 3000 zielen!

De voorzitter ving zijn toespraak aan met de volgende inleiding:

"De traditie getrouw open ik deze eerste raadsvergadering in het nieuwe jaar met een woord van welkom en een gelukwensch. Moge de nieuw aangebroken tijdkring voor u en de uwen veel goeds brengen en u in ieder opzicht reden tot voldoening geven". Spreker merkte met erkentelijkheid op, dat de verhouding, welke in de raad heeft gehoorst, "ondanks meningsverschil en zelfs misschien tegengestelde opvattingen", zich heeft gekenmerkt door een geest van wederzijdse waardering en welwillendheid. De voorzitter memoreerde voorts de aankoop in 1922 van het "Huis ten Bosch", tot gemeentehuis bestemd. De verhuizing in 1924 naar dit imposant gebouw was in die dagen een belangrijke verbetering, gelet op de gebrekkige en ongerieflijke huisvesting in het oude raadhuis, al was er enige kritiek op de excentrische ligging van het "Huis ten Bosch", welk bezwaar in 1925 werd ondergaan door de stichting van de Dr. A. R. van Lingeburg, onlangs buiten werking gesteld, waaraan thans nog steeds een schamel overblijfsel herinnert.

Ook werd door de voorzitter aandacht gevestigd op het "doen vervaardigen" van een uitbreidingsplan voor onze gemeente. Dit was wel een novum te noemen, nl. het eerste plan, de ontwikkeling der gemeente in de komende jaren moest bepalen. Tot uitvoering van dit plan is het nimmer gekomen.

Spreker wees voorts op het raadsbesluit van 27 oktober 1922 tot medewerking voor de stichting van een nieuwe bijzondere school aan de Straatweg (Christelijke School). Deze werd in 1924 geopend en ds Ds. M. J. Sanders-school gedoopt. Ds. Sanders was jarenlang een verdienstelijk en geliefd predikant der N. H. gemeente alhier. Een nieuwe school was dringend nodig, omdat het zeer bescheiden gebouw aan de Wilhelminaweg niet meer aan de eisen des tijds voldeed. In het begin dezer eeuw fungeerde daar als hoofd de heer Beernink, vader van het latere Tweede Kamerlid en minister van Binnenlandse Zaken Mr. Beernink.

Ook voor Maarssenbroek braken betere tijden aan, want in 1922 werd besloten tot electrificatie aldaar, aldus de voorzitter. Wie kon toen vermoeden, dat hier anno 1976 een stad in ontwikkeling is.

Kijkend naar de toekomst vestigde de spreker de aandacht op maatregelen, strekkende tot reorganisatie van de brandweer door te trachten te komen tot oprichting ener vrijwillig brandweerkorps. De vereniging, in 1925 in het leven geroepen, mocht in 1975 haar vijftig jarig bestaan vieren. Zij kon terecht terugzien op een periode, waarin het korps voortreffelijk werk heeft verricht. Zij bezit modern materiaal, goede leiding en

deskundige personen!

Eveneens werd, aldus de voorzitter, in het afgelopen jaar besloten tot de aanleg van een weg, vanaf het station Maarssen naar Maarssenbroek. Deze weg kreeg de naam "Nieuwe Stationsweg". Thans zijn deze weg en de desbetreffende huizen in verband met de voortschrijdende ontwikkeling van Maarssenbroek te gronde gegaan.

Een jaaroverzicht zou niet volledig zijn zonder enige statistische gegevens:

In 1922 werden 82 kinderen geboren en gingen 43 burgers heen. Er vestigden zich hier 467 personen, terwijl 307 mensen een andere woonplaats verkozen. Eind 1922 telde de bevolking 3072 zielen.

Dat er nog besmettelijke ziekten heersten, gelukkig weinige, bleek uit één geval van diphteritis en één van febris typhoidea, welke niet dodelijk waren.

Ik herinner mij, dat in die dagen een wit plakkaat op de voordeur vereist werd, waarbij een geval van een dergelijke ziekte werd aangekondigd.

De voorzitter nu op de voet volgende:

"De uitgaven (nl. van het Burgerlijk Armbestuur) wegens onderstand werden voor een groot deel veroorzaakt door steunverlening aan werklozen. Bij de gemeentelijke arbeids-

beurs zijn in totaal 26 werklozen ingeschreven. Het totaal aantal werklozen is echter groter, omdat vele ongeorganiseerde werklozen zich veelal niet bij de arbeidsbeurs aanmeldden. Van gemeentewege is thans de maatregel getroffen, dat door het burgerlijk armbestuur geen steun aan werklozen meer zal worden verleend, alvorens ze zich bij de arbeidsbeurs hebben doen inschrijven. B en W zullen de gang van zaken bij de gemeentelijke arbeidsbeurs stuwen in een zodanige richting, dat deze instelling meer dan tot heden aan haar doel zal beantwoorden".

Ten aanzien van de werkverschaffing werd door de burgemeester opgemerkt, dat op dat gebied weinig kon worden gedaan (beperkt wegenonderhoud en geen eigendommen, welke voor dat doel kunnen worden benut). Dat de industrie bereid was dank zij pogingen van de burgemeester mensen aan werk te helpen werd door de voorzitter ten zeerste gewaardeerd en spreker bracht haar daarvoor "openlijk dank".

Tenslotte sprak de voorzitter de wens uit, dat 1923 voor de bloeiende vooruitgang dezer gemeente een gunstig jaar zal zijn en dat "wij allen met opgewektheid en toewijding het onze daartoe zullen bijdragen".

J. N. Servaas.

Kroniek van Nimmerdor, de geschiedenis van de Béthune-polder

Met vreugde maken we gebruik van ons voorrecht tot voorpublicatie van enige gedeelten uit de prettig leesbare, goed gedocumenteerde geschiedenis van de Bethune-polder, geschreven door ons lid de heer E. J. Rinsma.

De auteur verhaalt in het begin van zijn kroniek over de moeilijkheden die men ondervond bij de droogmaking van de Tienhovense en Maarssseveense plassen. Toen de concessie tot droogmaking in 1874 in handen kwam van M. A. Marquis de Béthune en Graaf d'Ennetières, beiden uit Brussel, kwam die droogmaking, overigens na vele financiële offers, eindelijk tot stand.

"Maar... al spoedig kwam aan het licht dat de Béthunepolder met een opmerkelijke regelmaat 100.000 m³ kwelwater per etmaal produceerde".

Deze zin uit het begin van de kroniek voorspelt veel strijd! De heroïsche hoofdrol in die strijd is weggelegd voor Anton August van Vloten. Aan hem besteedt de auteur dan ook bijzondere aandacht in zijn kroniek. We laten de heer Rinsma nu zelf aan het woord:

De vloek

Als men nagaat welk een oord de polder geweest is, dan vraagt men zich af, hoe er ter

De tot woonhuis omgebouwde zuivelfabriek, die de naam Nimmerdor kreeg, toen de familie Van Vloten zich er in 1910 vestigde.

wereld nog mensen waren die hier durfden komen om wat te verdienen, onder omstandigheden waar de honden geen brood van lustten.

Kortgeleden merkte een rustend veehouder in de polder op: "Het is of er altijd een vloek op de Béthunepolder heeft gelegen. . ."

Wat moeten we nu in konkreto onder die vloek verstaan? De bodem is altijd drassig. Het water uit de omgeving heeft er via de poreuze ringdijk en de zandige, diluviale ondergrond overal toegang. Sterker, het gemaal pompt het water er weliswaar uit, maar juist daardoor krijgt het water uit de omgeving, uit de Loosdrechtse plassen, de omringende venen en de hogere zandgronden de kans om binnen te dringen.

De bodem is zacht. Het vee moest in een nat najaar vroeg op stal vanwege het stuktrappen van de zode. Het grasland werd in de herfst bovendien snel dor en geel. In het voorjaar zat de groei er later in. Daar komt nog bij het moeilijk arbeiden op de grond. De wagenwielen zakten erin weg en lieten diepe sporen na en het gebeurde dat men de paarden houten borden aan de poten bond.

Voorals in natte zomers is de polder een ideale verblijfplaats voor de leverbot, een enkele centimeters lange platworm die een gevaarlijke leverparasiet is bij koeien en schapen. De larven van de leverbot die zich in poel-

slakken ontwikkelen, verlaten daarna de slakken, klimmen tegen het gras op en kapselen zich in, zodat de koeien ze met het gras opnemen. De dieren worden ziek en de koeien vertonen een sterk dalende melkgift. Destijds beschikte de veearts nog niet over afdoende geneesmiddelen.

Het openhouden van sloten en greppels was niet eenvoudig. En werd het onderhoud verwaarloosd of stond een boerderij enkele jaren leeg, hetgeen in de negentiende eeuw nog voorkwam, dan zaten ze binnen het jaar potdicht. De volgende pachter kon het bedrijf praktisch opnieuw in kultuur gaan brengen. En dan praten we nog niet over het onkruid.

Pioniers

Maar toch kwamen er pachters. De eerste jaren na de droogmaking werd het land, voor zover mogelijk, los verhuurd aan mensen uit de omgeving. Daarnaast zijn het vooral landarbeiders en arme boeren geweest die zich in de polder vestigden om er hun kans te wagen. Als gevolg van de landhonger in ons land kwamen er gaandeweg ook boeren met ervaring, maar de bevolking bleef komen en gaan.

Het leven van de boer en de boerin was zwaar. Het bestond louter uit werken op het bedrijf, terwijl het armoe was wat de klok

sloeg. De enige ontspanning was het buurten in de lange winteravonden... En toch... ondanks alles waren er boeren die van een bedrijf in deze polder iets wisten te maken. De serieuze veehouders brachten het er altijd een stuk beter af dan de andere. Dat is een belangrijk punt en we komen er nog op terug. Ondertussen kennen we nu zo'n beetje de situatie tegen 1890, het jaar waarin Van Vloten op het toneel verschijnt.

Meer over Van Vloten

Anton August van Vloten werd op 20 juli 1864 in Probolinggo op Oost-Java geboren. Zijn vader overleed 9 oktober 1864, hij was toen dus ruim drie maanden oud. Zijn moeder reisde met haar vier kinderen naar Engeland, waar haar ouders zich sinds enige maanden vanuit Java hadden gevestigd. Dat ging nog per zeilschip om de Kaap de Goede Hoop; het Suezkanaal ging in 1869 open. Na een verblijf van vier à vijf jaar in Engeland vestigde ze zich in Arnhem. De jonge Van Vloten groeide op en studeerde landbouwkunde in Wageningen. Na zijn studie trad hij in dienst van een grootgrondbezitter in Opper-Silezië en was daarna rentmeester van landerijen op het Duitse eiland Rügen in de Oostzee. Vandaaruit maakte hij enige reizen naar Denemarken, daar hij geïnteresseerd was in de zuivelbereiding. De zuivelbereiding was daar eerder dan in Nederland van de boerderij naar de fabrieken verplaatst. En de Deense fabrieksboter bracht in Londen meer op dan de Hollandse boerenboter. In 1888 toen hij nog zijn werkzaamheden op Rügen had, verloofde hij zich, tijdens een kort verblijf in Nederland, met mej. C. C. F. Dronsberg, een Gelderse, die hij vanaf zijn jeugd in Arnhem reeds kende. Inmiddels was zijn moeder van Arnhem naar Bussum verhuisd. Van Vloten had trouwplannen en besloot tenslotte om in Maarssen een zuivelfabriek te stichten. Hij trof voorbereidingen voor de bouw, trad in het huwelijk en toen de bouw van start ging, vestigde hij zich als "zuivelbereider" in Maarssen. Het paar, dat op 18 juli 1890 in Maarssen werd ingeschreven, vestigde zich op het adres Kerkweg 23, dat destijds luidde: Wijk A, no. 72.

Direkteur waterschap Béthune
Datzelfde jaar werd hij directeur van het waterschap Béthune. Tijdens de ontginning moeten er minder akseptabele praktijken -

onder andere met de verbouw van haver - zijn voorgekomen. Ook was door onoordeelkundige leiding de exploitatie van de polder verre van schitterend. Van Vloten stelde zich ten doel de Augiasstal schoon te maken en met veel moeite is hij daarin geslaagd. Niettemin bleef de exploitatie van de polder een schadepost. Dit was vooral te wijten aan de hoge bemalingskosten, dat wil zeggen de hoge steenkoolrekening; alsmede aan de nog betrekkelijk geringe opbrengst van de pacht. De Béthune nam het verlies aanvankelijk en tot op zekere hoogte voor lief omdat hij de polder als jachtgebied had. Op gezette tijden kwam hij er om hazen, eenden en fazanten te schieten die er destijds zeer talrijk waren.

De Maarsseveensche Stoomzuivelfabriek

Ondertussen verrees aan het weggetje dat later de naam Nimmerdorlaan zou krijgen de Maarsseveensche Stoomzuivelfabriek. Een afbeelding ervan komt voor in het briefhoofd van de fabriek.

In de gevel van het gebouw bevinden zich de Eerste steen, gelegd door A. A. van Vloten en de Tweede steen, gelegd door Jhr. D. J. A. A. van Lawick van Pabst van Nijevelt, met de datum 1890.

De jonkheer was van 1868 tot 1871 burgemeester van de gemeente Maarssen. Later was hij lid van Gedeputeerde Staten.

De zetel van de fabriek was Maarssen, de woonplaats van de heer Van Vloten, die zelf het directeurschap waarnam. In de jaren waarin de fabriek heeft gedraaid, zien we de boeren in de Béthune-polder dagelijks zelf de melk naar de fabriek brengen en de boter en de kaas naar het station of naar de veerschuif voor verder transport.

De zuivelindustrie was in die jaren in opkomst. Overal in het land verrezen fabrieken als paddestoelen uit de grond. Er waren ook in onze streken méér ondernemers die aan de stichting van een zuivelfabriek dachten. Het zou ons bijvoorbeeld zeer verwonderen als Van Vloten, toen hij zijn onderneming opzette, niet op de hoogte was van het feit dat er in Breukelen een "boterpakker" bezig was: een handelaar - zoals er in die jaren waren - die boerenboter opkocht, deze verpakte en ze dan aan de winkelier of rechtstreeks aan de konsument verkocht. Een en ander valt af te leiden uit het feit dat in Breukelen in 1891 een "huis en erf" aan de Amsterdamse straatweg, nader om-

Nimmer-
dor nu!

schreven als "huis, pakhuis en ijskelder" verkocht werd aan Berend Scholten uit Den Haag. Op deze zelfde plaats verrees twee jaar later de Roomboterfabriek Insulinde. Van de boterpakker naar de boterfabriek is slechts een stap. Maar ook al was hij van een en ander op de hoogte, dan is het nog de vraag of er op dat moment al gevaar dreigde uit die hoek.

De fabriek gesloten

Omdat ons daarvoor de gegevens ontbreken, is het moeilijk om aan te geven waarom Van Vloten de fabriek aan het einde van de negentiger jaren sloot. In het licht van het wat cynisch bedoelde gezegde: in de zuivel is alles mogelijk, hoeft de sluiting van de fabriek ons niet zozeer te verbazen, maar het probleem wordt er niet eenvoudiger door. We moeten allereerst voor ogen houden, dat het pachten van een boerenbedrijf in de polder inhield dat de boer zijn melk aan de fabriek leverde. Gezien het belang dat Van Vloten had bij het aanvoeren van zoveel mogelijk melk uit de naaste omgeving, is het stellen van deze voorwaarde ook te verklaren.

Omdat de veestapel in de polder nog in ontwikkeling was, was het aantal koeien er nog erg klein, althans te klein om daarmee zelfs een zuivelfabriek van geringe omvang van voldoende melk te voorzien. Bijgevolg heeft de Maarsseveensche er zeker melk uit de

omgeving van de Béthune-polder bij moeten kopen, en wel tegen een betrekkelijk hoge prijs. Want de bestaande zoetboeren konden hun konsumptiemelk voor een redelijk bedrag in Utrecht kwijt. En alleen als het hen voordeel opleverde aan de industrie te leveren, zouden ze daartoe genegen zijn. De positie van Van Vloten was in dit opzicht dus wel enigszins kwetsbaar.

Bovendien kon er in een natte zomer overal stagnatie in de melkaanvoer ontstaan. Vooral in de Béthune-polder ging de melkproduktie sterk op en neer met het weer. Een natte zomer was funest en daar kwam bij dat de kostprijs van de kaas steeg en de inkomsten daalden, als de zuivelfabrikage tengevolge van de achterblijvende melkaanvoer stakte.

In de streken wat verder van huis lagen de kaarten, wat de aanvoer van de melk betrof, al evenmin gunstig. Om te weten hoe dat zat, gaan we even kort de historie van de fabrieksmatige zuivelfabrikage na. We zien dan dat deze in Friesland in 1890 al flink in opmars was. Dat was ook het geval in de - uitsluitend boter bereidende provincies in het oosten en het zuiden. Veel langzamer echter vond de overgang plaats in Noord-Holland. Maar in het volvette Goudse boerenkaas-distrikt hield - afgezien van enige uitzonderingen - de bereiding op de boerderij stand. Derhalve was uit de streken in westelijke richting ook al weinig industriemelk te ver-

MAARSSEVEENSCH E STOOM

De zuivelfabriek afgebeeld
in het briefhoofd.

wachten. Tekenend in dit opzicht is ook dat in 1885 de kaasmarkt in Breukelen werd opgericht, een bewijs dat er dynamiek in de handel in boerenkaas en de export daarvan zat.

De bom kan dan ook gebarsten zijn toen - zoals we reeds opmerkten - in 1893 aan de Amsterdamsestraatweg in Breukelen de Roomboterfabriek Insulinde, Agema en Co., werd gesticht. Deze moest uiteraard ook over melk beschikken en het is dus goed mogelijk dat de fabriek van Van Vloten het slachtoffer is geworden van een strijd om de melk. Door de boeren buiten de Béthune-polder iets meer voor hun melk te bieden, konden Agema en Co. Van Vloten de voet dwars zetten. Een bijkomende narigheid is wellicht geweest dat de melk uit de Béthune-polder nooit ideaal is geweest voor de kaasfabrikage. Kortom, de Maarsseveense Stoomzuivelfabriek moest na een aantal wellicht erg moeilijke jaren sluiten. Maar wie vermocht in dat eerste uur van de zuivelindustrie de ontwikkeling in onze kontreien te voorzien? Van Vloten liet de boeren niet aan hun lot over. Hij zorgde ervoor dat zij die daar prijs op stelden, het kazen konden leren. En passant zij vermeld dat Insulinde wist stand te houden. Wel ging het bedrijf al na een jaar over in handen van Hoekstra en werd het daarna geërfd door Colenbrander; namen die bij de oudere veehouders hier nog goed bekend zijn. In de tweede wereldoorlog nam Albert Heijn Insulinde over en wordt het bedrijf omgedoopt in Sterovita. Thans heet het Melk Unie Breukelen.

Het Groot Waterschap

Omstreeks de eeuwwisseling was de fabriek dus dicht, terwijl het daaropvolgende project Nimmerdor nog niet van de grond was. Van Vloten is pas even in de dertig en nog optimistisch over de mogelijkheden in de Béthune-polder.

Het waterschap heeft voortdurend zijn aandacht. We zagen het reeds: des poedels kern van de exploitatie van de polder was de absolute beheersing van het waterpeil en die was slechts mogelijk door samenwerking met de omringende waterschapsbesturen, te weten die van Breukelerveen en Tienhoven, Maarsseveen, Westbroek, Breukelen-Proosdij, Mijnden en Loenderveen, in totaal een kleine 4.000 hektare. Nu was het idee van een groot waterschap voor de hele Vechtstreek ook toen al niet nieuw. Reeds in 1861 was een poging tot oprichting gedaan, welke echter op een formeel bezwaar afstuitte. Daardoor werd eveneens de oplossing van het samenhangende probleem van de bemaling van de Vecht in de Zuiderzee op de lange baan geschoven. Dit laatste was oorzaak van soms zulke hoge waterstanden van de Vecht dat de grachten in Maarssen blank stonden.

In 1896 wierp Van Vloten zich als directeur van het waterschap Béthune en gevolmachtigde van de eigenaar op het oude probleem. Hij wist belanghebbenden der omliggende waterschappen in het gemeentehuis van Maarsseveen te verenigen. Daar zetten 15 personen hun handtekening onder een stuk waarin de omliggenden het grote belang bij de bemaling

Foto ter gelegenheid van het zilveren bruiloftsfeest. De heer A.A. van Vloten met vrouw en kinderen in 1915.

van de Béthune erkenden. Enige duizenden hektaren land buiten de Béthune waren inderdaad bij de bemaling van deze polder gebaat. Het waterpeil in de omgeving zakte daardoor en de vroeger bijna waardeloze landen in de buurt veranderden gedeeltelijk in uitstekende weilanden of veenakkers. Ze ondervonden weinig last meer van het water. Hetzelfde was, zij het op geringere schaal, het geval met de Horstermeer, de andere droogmaking ten oosten van de Vecht, gelegen in Noord-Holland in de nabijheid van Nederhorst den Berg.

Dit belang was dus met cijfers aan te tonen, maar nooit hadden de omliggenden ervoor betaald. Van Vloten, die in 1900 eigenaar van de polder was geworden, diende in januari 1901 een uitvoerig voorstel in tot oprichting van een groot waterschap. Dit voorstel hield in dat de eigenaar van de Béthune tegen geringe vergoeding van alle aangesloten waterschappen een bepaald waterpeil waarborgde. Omliggende polders zouden door een syphon met de Béthune in verbinding worden gebracht. Met een nieuwe machine moest men zelfs de ongunstigste toestanden volkomen beheersen. Het Groot Waterschap beoosten van de Vecht werd in 1902 opgericht.

We moeten dit mede zien tegen de achtergrond van de reeds genoemde plannen tot droogmaking van alle plassen ten oosten van de Vecht. Voorstanders hiervan schaarden zich met Van Vloten achter het Groot Waterschap, omdat dan de Béthune en de Horstermeer van het ergste waterbezwaar ontheven zouden zijn. De droogmakingsplannen vonden daarentegen veel tegenkanting uit vrees voor het vele kwelwater dat zich in beide genoemde polders had geopenbaard. Het einde van het liedje was dat het Groot Waterschap wel werd opgericht, maar dat de verdere plassen, mede als gevolg van de slechte ervaringen met de Béthune en de Horstermeer bleven bestaan.

Een ander sjapiter was dat de bijdragen van de burens toch een te gering deel van de kosten van de bemaling van de Béthune bleken te vormen. Desondanks hield de machine de Béthune op peil, hetgeen reeds een krachttoer betekende als men bedenkt dat er een hoeveelheid water van buiten de polder werd meegemalen, gelijk aan 26 maal de hoeveelheid die er na verdamping van de regen in de Béthune overbleef.

De polder rond 1900

Het gezin Van Vloten was intussen met in-

gang van 10 juni 1899 op Huis ten Bosch gaan wonen.

In maart 1900 werd in Brussel het kontrakt inzake de overname van de polder getekend. Na de dood van de Marquis de Béthune in 1899 werd de polder namelijk publiek geveild. Het bezit kwam opnieuw, nu voor korte tijd, in Belgische handen. Er werd een n. v. opgericht en daarvan had Van Vloten alle aandelen voor f 20.000. - gekocht.

Op dat moment was in de polder ongeveer 100 van de 549 hektaren nog niet in kultuur gebracht. Deze gronden lagen voor het grootste deel ten westen van de Veenkade, de rest ten oosten daarvan. Er waren nog slechts veertien boerderijen van de ongeveer dertig die er nu zijn. De bevolking van de polder was in die dagen nog steeds vlottend en bleef dat ook daarna nog. Van de boeren bijvoorbeeld die in 1909 in de polder woonden, waren omstreeks 1940 nog maar twee over.

Maar de polder moest pacht opbrengen. ... hetgeen niet mogelijk was, als de veehouderij er niet uit kon. Vandaar dat Van Vloten de verbetering van de gronden met kracht aanpakte. Bovendien hield hij de pacht laag: van f 25. - tot f 50. - per hektare, waarbij kwam dat hij voor de boeren dikwijls nog kompost aankocht voor eigen rekening.

Hiermede heeft u kennis genomen van een gedeelte van de Kroniek van Nimmerdor, die o. a. antwoord geeft op de vraag: Wat is er eigenlijk wáár van wat men in de regel samenvat als het fiasco van een Maarssense miljonair? Het antwoord vindt U in de volledige kroniek, waarvoor U zich zou kunnen wenden tot de auteur, E. J. Rinsma, Talmastraat 18 in Maarssen.

De tuinen van het Huis Ter Meer

Omstreeks 1750 maakte Hendrik de Leth 26 gravures van het Huis en de tuinen van Ter Meer. De afgebeelde gravure: "Gezigt van de Vollière en Fontijn naar de Turksche Tent", is er één van. Huis en Tuinen werden ontworpen door Daniel Marot (1661-1752), een Hugenoot, die na herroeping van het Edict van Nantes zijn toevlucht zocht in Nederland en als architect o. a. voor Koning-Stadhouder Willem III werkzaam was (Paleis het Loo). Hij was bevriend met de Maarssense Ambachtsheer van Lockhorst, de eigenaar van Ter Meer, die evenals andere bezitters van grote buitenplaatsen fabelachtige sommen geld besteedde aan aanleg en onderhoud van de tuin, in het bijzonder aan de waterwerken met de verschillende fonteinen. De prachtige beelden, dikwijls door bekende kunstenaars gemaakt, werden vervaardigd uit marmer, steen of lood. De aanleg van de complete tuin werd in 1759 becijferd op een bedrag van 500.000 gulden. Het onderhoud van de tuin, toen deze nog in prachtige staat was, kostte jaarlijks ongeveer 1000 dukaten! De bezitters van de grote buitenplaatsen waren vaak grote plantenkenner, die zeldzame, buitenlandse gewassen lieten invoeren, waarmee ze elkaar, in figuurlijke zin, de ogen probeerden uit te steken.

Eind 18de eeuw raakte Ter Meer in verval en in 1793 werden de waterleiding-buizen en het lood van de beelden verkocht voor een bedrag, dat tussen de 16.000 en 17.000 gulden lag. De afgebeelde vijver lag ten noorden van de plaats waar nu de Emmaweg en Beekweg elkaar kruisen. De belangrijkste versieringen in de tuinen waren:

1. De hoge heggen, die in allerlei vormen gesnoeid waren, zoals bv. in de vorm van een nis met beelden. De heggen deden geen dienst als afsluiting; het ging om de decoratieve waarde.
2. De grote ijzeren inrijhekken.
3. De geschoren taxus en buxusboompjes in allerlei vormen.
4. De bouwkundige decoraties als galerijen, bruggen, volières en andere kleine gebouwen, zoals koepels, ook wel tenten genaamd.
5. De beelden en beeldengroepen.
6. De figuurperken, bestaande uit palmen, gras of bloemen.

C. W. P. Bloemendaal.

Turfwinning in Maarssen anno 1920

Velen kunnen zich die toestand nog wel herinneren van een halve eeuw geleden: hoe het erbij stond met de veenderijen in de buurt van Maarssen. Toen was de turf nog het hoofdvoedsel voor de verwarming en het koken. Slechts weinigen konden zich de weelde veroorloven om kolen te stoken.

Het waren de turfmakers die ervoor zorgden, dat er brandstof was; de prijzen waren in de regel niet hoger dan f 3,50 de duizend. Het loon niet boven de f 7,50 per week. Er werden weken gemaakt van minstens 80 uur! Nu heeft het aardgas de turf geheel naar het vergeetboek gebracht en daarom is het mischien aardig de problemen van toen onder de loep te nemen, vooral voor onze generatie, die slechts even aan een kraan behoeft te draaien om warmte te krijgen.

In het toenmalige nog kleine dorpje Maarssen zelf, waren geen laagveengebieden. Wel in de aangrenzende gemeenten en polders, die nu, na annexatie, bij Maarssen behoren. We doelen hier op de buurtschap-pen Oud-Maarsseveen, Breukelerveen, Tienhoven en gedeelten van de polder Westbroek. Er moest hard gewerkt worden om goede brandstof te maken. Meestal gebeurde dit met de hand, ofschoon er bij de huidige Wilgenplas al een baggermachine stond, die het veen op de wal bracht.

Men was sterk afhankelijk van de weersgesteldheid en daarom begon men vroeg in het jaar, ook niet te vroeg, want nachtvorst deed de turf uiteenvallen.

Om het veen van onder de waterspiegel in een boot te krijgen, maakte men gebruik van een baggerbeugel, een stok met beugel waaraan een sterk net was bevestigd. Zo'n baggerbeugel werd meestal door de mensen zelf gemaakt in de wintermaanden. Een sterke man maakte zijn net groter dan iemand die over minder kracht beschikte. Als de boot (schouw of praam) vol was, werd het veen met een houten boezemschop op de kant gehoozd. Daar werd het met een baggerhaak netjes opgezegt tot een bepaalde hoogte. Als zo'n turfwal klaar was, werd deze getrapt of beter gezegd, geperst. Des te vaster het veen, des te minder kans

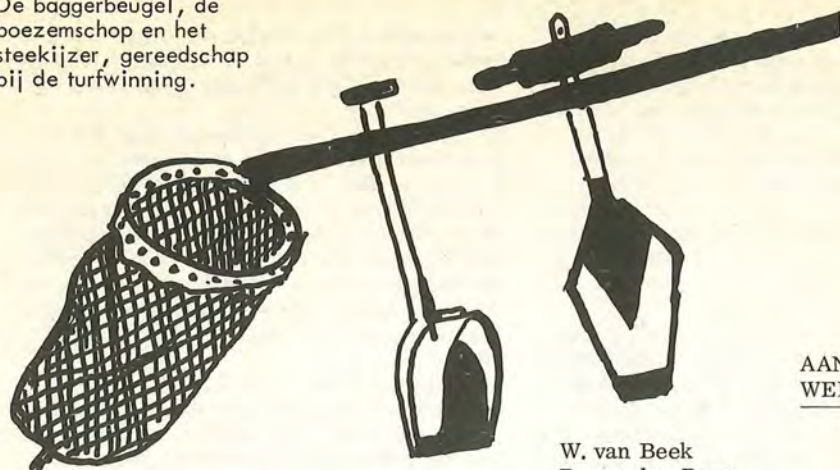
op scheuren. Als het redelijk droog was, bracht men met de maathaak de lijnen aan die de maat van de turven bepaalden. De maathaak, ook zelf gemaakt gereedschap, had meestal elf tanden, die 10 tot 11 centimeter van elkaar stonden. Ervaring had geleerd dat turven die groter dan 10 à 11 cm waren teveel tijd vergden om te drogen en dat kleinere maten te veel werk eisten. Als men er met de maat- of krashaak was overgegaan, kon het "steken" beginnen met het steekijzer, eigenlijk een rechte spade, die erg dun en scherp was. Een stuk gereedschap, waar men heel zuinig op was. In de jaren vlak voor de tweede wereldoorlog was er niet meer voldoende veen om de productie te handhaven. Maar juist in de oorlogsjaren vond de doe-het-zelver hier nog een welkome aanvulling op zijn brandstofrantsoen. Er waren geen veenlagen meer van 5 meter dikte!, de kwaliteit van de oorlogsturf was minder omdat de laatste resten veen vermengd waren met zand.

Na het steken kon men met het uitbreken van de turven beginnen, een bezigheid die makkelijker werd als de nog vastzittende turven droger werden. Vele polderbewoners maakten alleen al voor eigen behoefte 5 à 6000 turven. Dat betekende dan, dat ze 5 à 6 roe nodig hadden, want uit één roe kwamen meestal 1000 tot 1100 turven. Dikwijls ontstond er onenigheid over het eigendoms- of gebruiksrecht van de veenplaatsen. Sommigen wisten op een eigenaardige, grappige manier hun landhonger te stillen.

Men stak dan een hele lange reep zode af van een andere akker en vaarde ermee langs zij de eigen akker en duwde de zode ertegen. Zo kon je soms de opmerking horen: "Ik kwam je buurman nog tegen met een akker achter zijn schuit aan". Overigens werd ook het elzenhout van de zoden als brandstof gebruikt. Het dikke voor de kachel of het fornuis en de takkenbossen voor het wasfornuis.

De huizen stonden meestal op eilandjes, die via een draaiplank of een hoog bruggetje te bereiken waren. Het waterschap zag erop toe dat men het water rond het huis schoon

De baggerbeugel, de
steekijzer, gereedschap
bij de turfwinning.

hield en dat men voor voldoende vaardiepte
zorgde.

Moge deze beknopte visie u een indruk geven
van de turfwinning van 50 jaar geleden.

W. van Beek.

AAN DIT NUMMER
WERKTEN MEE:

W. van Beek
D. van den Berg
C. W. P. Bloemendaal
D. Dekker
H. Koelman
E. J. Rinsma
J. N. Servaas
J. H. Witte.

Hoe vind je je stamboom?

Wie heeft zich nog nooit afgevraagd: "Waar
komt mijn naam vandaan?" of: "Wie zouden
mijn voorouders zijn?"

Meestal blijft het echter bij deze gedachten,
want voor vele mensen is een onderzoek naar
hun voorfamilie als een berg, die niet te be-
klommen lijkt. Ja, inderdaad 'lijkt', want
iedereen die over een beetje doorzettings-
vermogen beschikt, is - in de meeste ge-
vallen - in staat om die vragen zelf te be-
antwoorden.

Stamboomonderzoek, vroeger wel sibbe-
kunde genoemd, kan op meerdere manieren
worden uitgevoerd, en wel:

- 1° het stamboomonderzoek in engere zin of-
wel de genealogie, d. w. z. we beper-
ken het onderzoek tot de dragers van de
familienaam (zie model 1).
- 2° we breiden het onderzoek uit tot de voor-
ouders van zowel vaders- als moeders-
zijde. We stellen dan een kwartierstaat
op (zie model 2a en 2b).
- 3° we bepalen vanuit een bepaald echtpaar
- van een x-aantal generaties terug -

alle nakomelingen, zowel in manlijke
als in vrouwelijke lijn. We maken dan
een parenteel.

(Van elk model is een fragmentvoorbeeld
aan het eind van het artikel opgenomen).
In deze volgorde zit tevens een opklimmen-
de moeilijkheid en het is daarom raadzaam
te beginnen met een stamboom. Nog twee
raadgevingen, vooral in het begin nog wel
eens over het hoofd gezien: alleen de gege-
vens die juist en waar zijn worden genoteerd,
d. w. z. gegevens die u zelf vindt in officiële
papieren. Tenslotte moet u zeer systema-
tisch te werk gaan ofwel stap voor stap te-
rugwerken.

Na deze inleiding gaan we spijkers met
koppen slaan. Waar halen we onze gegevens
vandaan? Er zijn (voorlopig) drie perioden
met de daarbij behorende bronnen te onder-
scheid, n. l.:

- a) van nu tot + 1925
- b) van + 1925 tot 1811
- c) vóór 1811.

Periode a) bevat de gegevens van het eigen gezin, de ouders en vaak ook de grootouders. Deze zijn gemakkelijk terug te vinden in trouwboekjes en identiteitspapieren. Van belang zijn in ieder geval: plaats en datum van geboorte, huwelijk en overlijden. Bij het huwelijk wordt de datum van het wettelijk huwelijk genoteerd, de datum van het kerkelijk huwelijk kan er onder worden gezet. Verder schrijven we de officiële voornamen op, desgewenst de roepnaam tussen haakjes toevoegen. Wanneer er geen familiepapieren zijn, dan kunt u deze gegevens opvragen bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand (NB. u dient dan wel leges te betalen) of bij het Bevolkingsregister (dikwijls meer gegevens). De gevonden of verkregen gegevens worden voorlopig per gezin bij elkaar gehouden, b. v. volgens het onderstaande model:

Naam: (man)
 Zoon van:
 Geboren te op
 Beroep
 Overleden te op
 Trouwde te op met:
 Naam (vrouw)
 Dochter van
 Geboren te op
 Overleden te op
 (evt. beroep)
 Uit dit huwelijk:
 1 .. (Hier komen alle kinderen met hun
 2 .. doopnamen, geboorteplaats en ge-
 3 .. boortedatum)

We kunnen deze gezinsbladen nummeren. Feitelijk zou dit moeten beginnen met de oudst bekende stamvader, maar aangezien we die nog niet hebben, nummeren we voorlopig van het heden naar het verleden (met potlood!). Wanneer in bovenstaand model kind nr. 1 een zoon is en zelf ook al gezinshoofd, zetten we achter zijn naam een verwijzing naar zijn eigen gezinsblad. Dit geldt ook voor de andere zoons. Omdat ze allen tot een en dezelfde generatie behoren is het gemakkelijker ze (bv.) als volgt te nummeren: IIa, IIb, IIc enz. Voor de dochters geldt dit niet, zodat we in bovenstaand model bij de dochters tevens een evt. huwelijk (plaats, datum, echtgenoot, zijn geboortedatum en -plaats en zijn ouders) noteren.

Periode b). Na 50 jaar, vanaf nu gerekend, moet de Burgerlijke Stand zijn gegevens

overdragen aan de Rijksarchieven. Deze periode loopt terug tot 1811, omdat toen op last van Napoleon de Burgerlijke Stand werd ingevoerd.

Per provincie is één Rijksarchief, dat de gegevens bevat van alle gemeenten uit die provincie. Dat betekent dus, dat de gegevens van Maarssen in het Rijksarchief te Utrecht (Alexander Numankade 201) zijn te vinden. Het voordeel van het Rijksarchief boven het Bevolkingsregister is het kosteloos zijn van de Archieven en de mogelijkheid zelf de akten in te zien. Het enige wat het u kost, is tijd.

Hoe zoeken we nu in het archief verder? In de studie- of leeszaal vinden we de zg. tienjarige tafels. Dit zijn alfabetische overzichten van geboorten, huwelijken, overlijden en echtscheidingen, gerangschikt op achternaam. Achter elke naam is een nummer vermeld, dat overeenkomt met het nummer van de officiële akte. Via deze tabel en het nummer kunt u de akte nu aanvragen. Wat leveren deze akten nu op?

Uit de geboorteakte leren we de datum en plaats van geboorte, de vader met vaak zijn beroep, leeftijd en plaats van geboorte, de moeder met dezelfde gegevens en de getuigen. Hiermee zijn tevens de ouders van de opgezochte bekend en komt u via de tienjarige tafel enz. weer een stap terug. Uit de trouwakte leren we de gegevens nogmaals, met bovendien die van de bruid en haar ouders. Bij elke huwelijksluiting moesten de nodige papieren worden overlegd, de zg. huwelijksbijlagen. Hier moet u apart om vragen. Ze leveren soms veel materiaal op.

De overlijdensakte zal de gegevens meestal bevestigen.

NB. de datum vermeld in de akte van geboorte of overlijden is de aangiftedatum! Op deze manier terugwerkend, bereiken we het jaar 1811.

Periode c). Vóór 1811 bestond er geen Burgerlijke Stand. De gegevens van doop, huwelijk en overlijden moeten we gaan zoeken in de Kerkelijke Boeken (waarvan uittreksels op alfabet in de leeszaal staan), kortweg DTB genoemd (= Doop-, Trouw- en Begravenisregisters).

Dat dit niet alle bronnen zijn, is duidelijk. Maar al werkend aan een eerste aanzet van een eigen onderzoek voorlopig voldoende. Meestal leert u de andere mogelijkheden splenderwijs kennen, maar misschien dat één van onze leden, beter bekend met de andere

bronnen dan ikzelf hierop in een volgende aflevering zou willen ingaan. Wie neemt de pen op?

Jan Witte.

VOORBEELDEN

Model 1: fragmentgenealogie

1. Leendert Wittese, gehuwd met Laurijntje vóór 1636
(De DTB's van Ouddorp gaan niet verder terug).
2. Pieter Leendertsz Witte, gedoopt 27-9-1643 te Ouddorp
gehuwd met Trijntje Jans
3. Jan Pietersz Witte, gedoopt 17-1-1672 te Ouddorp, beroep bouwman
huwde 1-1-1699 te Ouddorp met Catharina Gerrits
van Hemert.
4. Cornelis Jansz Witte, gedoopt 9-9-1703 te Ouddorp, beroep bouwman
huwde 26-5-1750 te Ouddorp met Klaartje Pieters
Breen.

enz.

Model 2a: fragmentkwartierstaat (in tabelvorm)

<u>Samuël Twigt</u> Ged. 4-8-1743 Ouderkerk a. d. IJssel Gehuwd 28. 5. 1775	<u>Klaasje Schouten</u>	<u>Cent Vuyk</u> ged. 15-6-1755 Ouderkerk a. d. IJ. geh. 27-7-1783	<u>Anna Luca</u>
<u>Leendert Twigt</u> Gedoopt 4-12-1787 Ouderkerk a. d. IJssel Gehuwd 10-3-1814 Ouderkerk a. d. IJssel	<u>Debora Vuyk</u> Gedoopt 13-5-1790 Ouderkerk a. d. IJ.		
<u>Saartje Twigt</u> gedoopt 21-6-1827 Krimpen a. d. IJssel gehuwd 10-7-1852 Krimpen a. d. IJssel			

Model 2b: dezelfde kwartierstaat (nu volgens een nummersysteem)

1. Saartje Twigt gedoopt 21-6-1827 te Krimpen aan den IJssel
gehuwd 10-7-1852 te Krimpen aan den IJssel met
Cornelis Schouten enz. enz.

ouders

2. Leendert Twigt gedoopt 4-12-1787 te Ouderkerk aan den IJssel
gehuwd 10-3-1814 te Ouderkerk aan den IJssel met
3. Debora Vuyk gedoopt 13-5-1790 te Ouderkerk aan den IJssel.

grootouders

4. Samuel Twigt enz. enz.
5. Klaasje Schouten enz. enz.
6. Cent Vuyk enz. enz.
7. Anna Luca enz. enz.

overgrootouders

8 ...

Enzovoort

In dit nummersysteem hebben de mannen de even nummers, en deze zijn telkens 2 x het nummer van het kind.

Maarssen in de jaren 1787-1811 (3)

Bij het woord schepenen denkt men waarschijnlijk aan vermogende machthebbers, die in de steden met de zwaar beladen naam regenten werden aangeduid. Het archief leert ons dat voor dorpen, althans voor de gerechten Maarssen en Maarsseveen, andere maatstaven golden. Zelfs vóór het jaar van de "omwenteling" in 1795, die trouwens, zoals we eerder zagen, weinig betekende, vinden we onder de schepenen eenvoudige burgers met eerbare beroepen als timmerman en schilder. Zo was schepen Jan Oudshoorn timmerman en Dirk Maurau schilder. In Maarsseveen vinden we onder de schepenen in 1795 Jan Wissink, de smid en Joh. Alb. Dusseldorp de koperslager, terwijl Gijsbert van Hulst, schepen van Maarssen in 1799, bij de gemeente jaarlijks een rekening mocht indienen voor het huren van een schouw, waarmee hij de as (vuilnis) ophaalde en vervoerde.

In deze woelige jaren werd er meer vergaderd dan gewoonlijk. Zo kwamen in 1800 schout en schepenen van Maarssen bijeen voor het aanwerven van rekruten, pioniers en karrenrijders, omdat de Engelsen in Noord-Holland geland waren. Tot de taak van de schepenen behoorde ook het samenstellen van de lijst van "personen die moesten waken". Een van de schepenen was tevens brandmeester, voor welk ambt hij een jaarlijks tractement ontving van f 12. Met de schout moesten de schepenen jaarlijks viermaal schouwen. Ze controleerden daarbij of de ingezetenen de ekster- en kraaiennesten hadden verwijderd, of de stoepen, straten en brandemmers in goede staat verkeerden en of de schoorsteen geveegd was. In 1789 worden in het bijzonder daarmee belast de schepenen Elffers en Caldey, respectievelijk timmerman en metselaar.

De gemeente beschikte over één geweer. In elke jaarrekening vinden we de zin: "De Bode komt voor het rondbrengen (aan de nachtwachts) en het bewaren van het geweer f 6, -.".

De brandmeester had twee assistenten die jaarlijks f 8, - ontvingen en er waren 21 "personen of bedienden van de Brandspuit" die ieder jaarlijks f 4, - ontvingen.

Voor na 1799 komen we herhaaldelijk uitgaven tegen in verband met het werven van manschappen ter completering van de staande armee. Het ging blijkbaar moeizaam. In 1807 komen schout en schepenen extra bijeen om één man te leveren voor de artillerie-trein. De waard Huybert van der Linde mag de vertering voor deze vergadering, groot f 4 en 10 stuivers, in rekening brengen. Dezelfde aspirant-soldaat wordt ingekwartierd bij schepen Gijsbert van Hulst, die daarvoor 10 stuivers ontvangt. Catharina Dolmans maakt een hemd voor de geworven soldaat voor 2 gulden en 10 stuivers en Renier van den Bergh mag voor rekening van het gerecht de man naar Delft brengen en ontvangt daarvoor als dagloon en reiskosten f 26. De franse legers verslaan in 1806 in Oost Duitsland het pruisische leger. Ze nemen krijgsgevangenen mee, waarvan er 200 in Maarssen voor enige tijd worden ondergebracht bij de ingezetenen.

Enkele bijzondere uitgaven willen we nog vermelden. Zo worden er in 1789 nog herendiensten vervuld. Er zijn namelijk op de Maarssense kermis hofdienders aanwezig, zo worden ze namelijk genoemd in de rekening die betaald wordt aan de herbergier Huybert van der Linden: "voor vertering van de Hofdienders op de Maarssense Kermis in 1789 - f 5.2. -". Hofdienst is een jegens een hof of heer verplichte dienst, herendienst.

In 1802 ontvangt P. Vermeulen voor het vernieuwen van de straat genaamd de Kaatsbaan f 1425, volgens de aanbesteding van 6 maart 1802. Nieuw-Maarsseveen moest de helft van deze lasten dragen. Schout en schepenen hadden voor deze aanbesteding een extra vergadering belegd, waarvoor de schout f 21, de schepenen ieder f 8, de secretaris f 20 en de bode f 6 in rekening mochten brengen.

Al met al betekende de franse tijd een periode van materiele verarming. Vele grote huizen worden "ledige huizen" en werden in de jaren 1810-1830 gesloopt.

In een van de volgende afleveringen komen we hierop nader terug.

Dick Dekker.

Inderdaad een Spinhuis in Maarssen!

Op pag. 67, jg. 2, no. 4 van dit tijdschrift schreven we: "Zo vragen we ons af, of Maarssen in 1807 en volgende jaren een spinhuis heeft gehad, d. w. z. een verbeterhuis of gevangenis voor ondeugende vrouwen". Onder de dorpslasten van de gerechten Maarssen en Nieuw-Maarsseveen vonden we immers betalingen aan een Spinfabriek voor de huur van een huis in de jaren 1807, 1808 en 1809. Onze veronderstellingen bleken juist. In het maandblad *Ons Amsterdam*, 19de jaargang, pag. 48 lezen we, dat de Amsterdamse "betermeester" (directeur van het verbeterhuis of spinhuis) G. J. Hitland in 1809 naar Maarssen vertrok, waar hij zelf een "Beterhuis" begon. Met het Maarssense archief in handen, weten we dat Hitland met het woord "begon" bedoelde, dat hij de exploitatie van de Spinfabriek overnam en dat dit slechts van korte duur was.

In 1810 wordt er in het Maarssense archief namelijk niet meer gerept over een Spinfabriek. Dat is begrijpelijk als men leest dat genoemde betermeester niet van het beste gehalte was. Hij wordt ervan beticht, dat hij drie gedetineerden meenam en dat een vierde dame, die in 1808 voor drie jaar in het amsterdamse beterhuis was geplaatst, ook verdwenen was! Wat de bedoelingen van deze betermeester waren, wordt ons niet verteld, wel dat Amsterdam na dit voorval de instructies voor de betermeesters ging verscherpen. Trouwens in 1811 kwam het toezicht op gevangenen in handen van een College van Regenten, wat nog niet inhoudt dat het hierna beter ging, maar wel een aanwijzing is dat de beterhuizen verbeterd moesten worden.

Dick Dekker.

De eerste autobusdienst Maarssen - Utrecht

In het orgaan van de Historische Kring, jaargang 2, no. 4, december '75 heb ik met belangstelling over de tot standkoming van een autobusdienst Maarssen-Utrecht gelezen.

Al was ik maar een kind van 6 jaar, toch kan ik mij deze bus nog goed herinneren, vooral het achterbalkon. Op genoemd balkon hing een grote verchroomde trekbel, die je door middel van een leren riem moest bedienen. Dit weet ik daarom zo goed, omdat ik als kleuter op dit balkon ben geklommen, aan de riem trok en toen op heterdaad door de plaatselijke veldwachter werd betrapt. Deze autobusdienst was echter niet de eerste tussen Maarssen en Utrecht.

Mijn oudste broer is namelijk in het bezit van een kleine foto van de allereerste bus. Het bewijs hiervan, door omstandigheden wat langer uitgebleven dan mijn bedoeling was, wordt hierbij overlegd. Ik heb mijn

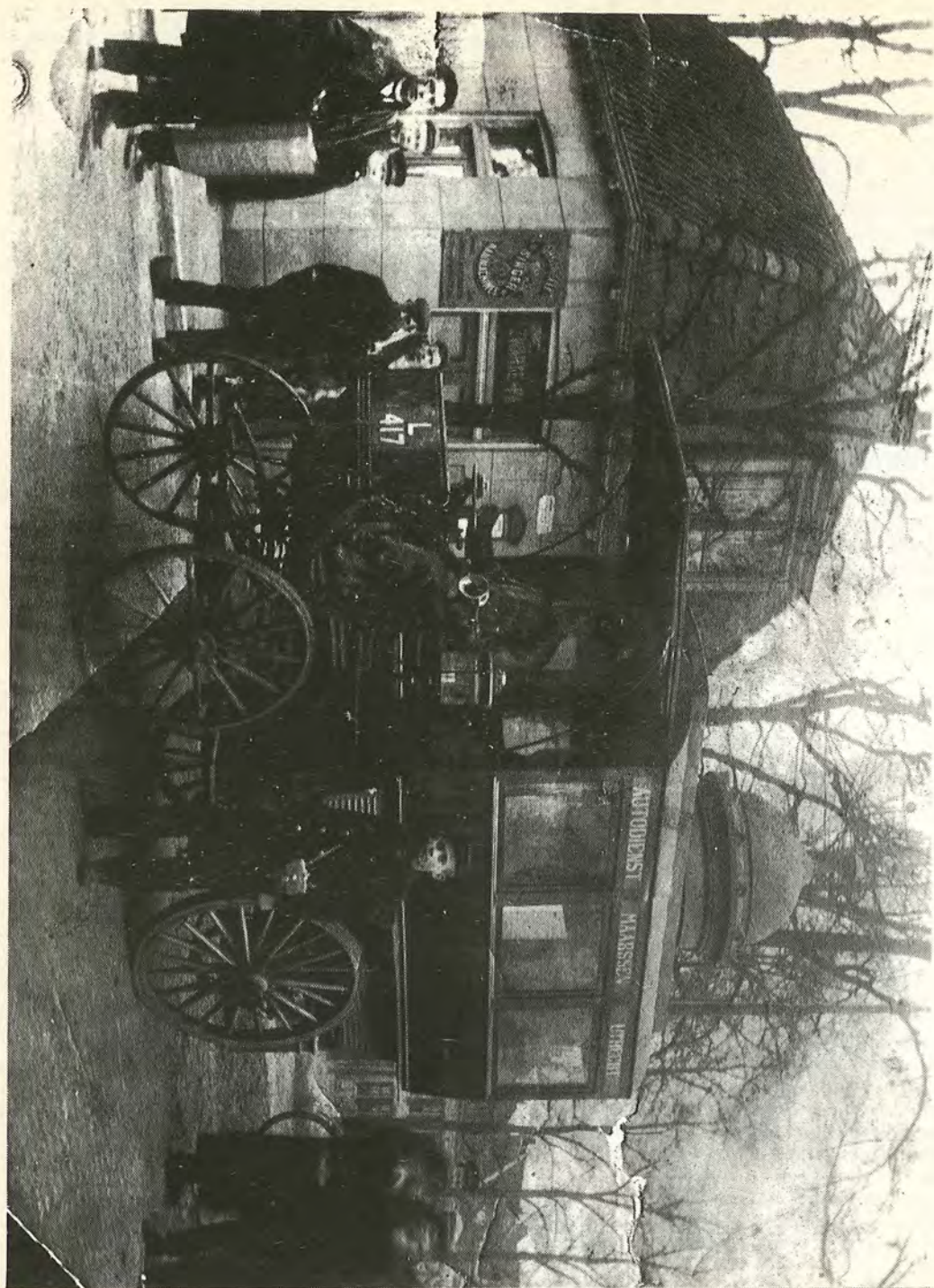
best gedaan nadere bijzonderheden te verkrijgen, helaas zonder veel resultaat. De exploitant van de autobusdienst was de heer Wolf, directeur van de lichtfabriek in Maarssen (en vele jaren Wethouder).

De tijdsbepaling

Mijn oudste broer, die geboren is in augustus 1892, solliciteerde bij de lichtfabriek en werd in maart 1906 aangenomen. Hij moest zijn loopbaan beginnen als conducteur van de eerder door mij genoemde autobusdienst, die toen voor het eerst van start ging. Mijn vader, kleermaker in Maarssen, heeft snel een lange broek voor hem gemaakt en een jasje van koperen knopen voorzien, zodat hij sprekend op een conducteur geleek. Dit alles speelde zich af in maart 1906.

Het traject

Het beginpunt in Maarssen was de Harmonie

en de rit eindigde in Utrecht bij café "'t Zwarte Paard". Dit café stond op de splitting Catharijnesingel-Amsterdamsestraatweg-Weerdsingel (tegenover het Paardeveld). Hier stopte de bus en reed bij vertrek rond het café om de terugreis te aanvaarden. Bij aankomst in Maarssen moest de zuidelijke inrit van het terrein van de Harmonie worden gebruikt (naast de voormalige Gereformeerde kerk, de latere Hervormde Evangelisatie). Hoeveel ritten er per dag werden gemaakt, is mij niet bekend. Gedurende de rit moest de conducteur (mijn broer) de motor smeren. Deze bevond zich onder de zitbank. De passagiers moesten opstaan, zodat de bank kon worden opgeklapt om de noodzakelijke smeerpunten te bereiken. De motor van het voertuig maakte zoveel la-

waai, dat de chauffeur de fluit van de conducteur niet hoorde, als deze floot om aan te geven, dat een passagier het voertuig wilde verlaten. De conducteur sprong dan uit de rijdende bus en rende daar fluitend naast om zodoende de chauffeur er op te attenderen, dat hij moest stoppen. Helaas weet ik geen verdere bijzonderheden. De naam van de chauffeur is mij onbekend. De autobusdienst kwam na 2 à 3 weken aan zijn eind, doordat bij het binnenrijden van de tuin van de Harmonie, tengevolge van een stuurdefect, de Gereformeerde kerk werd getorpedeerd. Boer Willem Bijman van de Straatweg (momenteel garage De Zwaan) heeft hem met natuurlijke paardekracht van de onheilsplaats weggesleept.

H. Koelman.

Uit: De Utrechtse Courant van 1841

Ontvangst Ambachtsheer te Maarssen

De journalist of correspondent van de Utrechtse Courant van 1841 geeft een verslag van de gebeurtenissen bij de huldiging van de nieuwe Ambachtsheer van Maarssen, de heer D. R. P. van Tuyll van Serooskerken.

Hij doet dat op een wijze, die Multatuli inspireerde tot het schrijven van Idee 41:

"Ik leg mij toe op 't schrijven van levend hollandsch. Maar ik heb schoolgegaan."

Den 4e mei 1841 was voor de ingezetenen der gemeente Maarssen een dag van vreugde. Zij mochten het genoegen smaken den Hoog Welgeboren Heer D. R. P. van Tuyll van Serooskerken, als Ambachtsheer in hunner gemeente te ontvangen, ten einde zijn verblijf te vestigen. Velen beijverden zich om door het uitsteken van vlaggen en het versieren der huizen, vooral daar waar de Ambachtsheer passeren zou; hunne vreugde te kennen te geven.

Omstreeks 11 uur des morgens begaf zich het Plaatselijk Bestuur, in twee koetsen gezeten, (hetwelk door aanzienlijken welwillend waren aangeboden) vooraf gegaan door muziek en enige jongelingen te paard, net gekleed en met witte sjerpen, naar de grote

weg, ter plaatse waar de gemeente een aanvang neemt, ten einde de Ambachtsheer af te wachten; de trein werd gesloten door jongelingen te paard. Ten 12 ure kwam de Ambachtsheer op Maarssens grondgebied aan en werd aldaar door de Burgemeester namens het bestuur verwelkomd. ZHWG beantwoordde dezen welkomstgroet hartelijk en gevoelvul. Onmiddellijk daarna begaven zich de Ambachtsheer en de leden van het Bestuur weder in de koetsen, naast de koetsen van de Ambachtsheer plaatsten zich twee der voorgemelde jongelingen te paard, dragende de wapens van de Gemeente Maarssen en van de Ambachtsheer.

De trein begaf zich vervolgens, onder het spelen van muziek en het lossen van vreugdeschoten, voorafgegaan en gevolgd door de voormelde jongelingen te paard langzaam naar de kom der gemeente, begeleid door een onafzienbaar getal ingezetenen, alsmede van nabij gelegen plaatsen, welke alle de hartelijkste deelneming betoonden. Aan de Ridderhofstad Bolestijn genaderd zijnde, begroette de bewoner dier plaats de Heer Abels van Waverveen, de Ambachtsheer met saluutschoten, daarna stapte de Am-

F. Christ del.

C. A. Vinweg Sculp.
HUIS TER MEER.

J. Baanders Lith.

1884 - Wageningen N. 10

bachtsheer en de Regering uit de rijtuigen en wandelden voort tot aan het Raadhuis, alwaar een twaalfstal meisjes in het wit gekleed, met bloemkransjes aan het hoofd, den Ambachtsheer tegemoetgingen en ZHWG met bloemen bestrooiden, onder het uitspreken van eenige dichtregelen door eene derzelve, welke het gedicht daarna aan ZHWG overhandigde.

De Ambachtsheer gaf zijn genoegen te kennen voorts al strooijende in het Raadhuis binnengeleid. In de Raadkamer werd de Ambachtsheer door het Bestuur een collation aangeboden, hetwelk ZHWG in het gezelschap van eenige genoodigde autoriteiten, met genoegen aannam.

Intusschen hadden zich circa 30 kinderen van de Dorpsschool met de onderwijzers aan het hoofd voor de Raadkamer geplaatst, welke onverwachts een vreugdezang aanhieven.

De feestgenoten waren over het toepasselijk gezang en de wijze van uitvoering zeer getroffen, gedurende het Collation heerschte ongedwongen vrolijkheid terwijl daarbij verschildende toasten werden ingesteld. Na het gebruik van hetzelfde, begeleide de Regering en de genoodigden, op de wijze als bij de aankomst in het dorp, de Ambachtsheer naar de Ridderhofstad Ter Meer, alwaar ZHWG weder door de bovengemelde meisjes, al strooijende, werd ontvangen en waarna er regt hartelijk afscheid plaats had. De orde is door niets gestoord en de dag liep vrolijk, onder het spelen van muziek in een jachtje

door de Vegt, tot algemeen genoegen ten einde.

Rectificatie

Op pagina 16 van ons vorige nummer schreven we, dat de Zogwetering bij het sluisje aan het eind van de Nassaustraat "begint". De kaarten spreken een andere taal. De Zogwetering verlaat de Maarsseveense vaart enige honderden meters noordelijker bij de zgn. Klei- of Jode-brug en loopt dan langs de Maire-hofstede, waarna hij op afstand met de Vecht meebuigt, langs de Kon. Juliana MAVO loopt richting Machinekade. Met opzet schrijven we in de vorige zin "verlaat" de Maarsseveense Vaart, maar waar komt hij in de Maarsseveense Vaart? Het graven van vaarten heeft een en ander onduidelijk gemaakt. Er zijn kaarten waar de Zogwetering bij de Kleibrug de Maarsseveense Vaart vanuit het oosten binnenkomt, maar ook kaarten die een plaats aangeven enige tientallen meters zuidelijker. Welk water ten oosten van de Maarsseveense Vaart is nu de wetering? We hopen in een volgende aflevering hierover met zekerheid te kunnen schrijven

VOOR AL UW TRANSPORTEN

**INTERNATIONAAL TRANSPORT-
EN LIJNDIENSTBEDRIJF**

H. van Elst & Zoon

**DIEPENDAALSEDIJK 10 MAARSSSEN
TEL. 1298**

Ford Dealer in de Vechtstreek

OOK VOOR A-1 GEBRUIKTE WAGENS

BREUKELEN
STRAATWEG 109
TEL. 03462 - 1745

MAARSSSEN
STRAATWEG 2-4
TEL. 03465 - 2541

Autobedrijf Roeleveld BV
